

LIBRIS

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

We know
books

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.librariaeikon.ro, www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul
Național al Cercetării Științifice din Învățământul
Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României DOMENICO, VIOREL

Povești din strada Putna / Viorel Domenico ; pref.
de Titus Vișeu ; postf. de Liviu Vișan. - București :
Eikon, 2025

ISBN 978-606-49-1350-0

I. Vișeu, Titus (pref.)
II. Vișan, Liviu (postf.)

821.135.1

PE COPERTĂ: pictură de Romeo Gheorghian
CULEGERE TEXTE ȘI CORECTURĂ: Ramona Cojocaru
și Crina Drăguș
PROCESARE TEXTE: Mihai Cojocaru
DESIGN: Ada Atănăsoaei
EDITOR: Valentin Ajder

POVEȘTI DIN STRADĂ PUTNA

Viorel Domenico

E I K O N

București, 2025

O LUME PIERDUTĂ, O LUME REGĂSITĂ	9	CINE DRAGII MEI, CINE...	84
NEVOIA DE POVESTE	14	LA CULES DE VRĂBII	86
TÂMPESCU ȘI GÂRTEANU	16	MINUNEA DE PE UMĂRUL IERBII	90
TOVARĂȘA, MI-A FURAT MÂNCAREA	19	AJUTĂ-MĂ, SĂ TE AJUT...	94
CIORĂNIC	22	CRIVĂȚUL DE LA RUȘI	98
BÂLCIUL	25	VASILE	103
TREC CICLIȘTII	28	ORBIREA	105
FROSA ANGELESCU	30	CUSĂTURA	110
AȘA E VIAȚA!	34	HÂRDĂUL LUI ZAMFIR	125
MECANICUL DE LOCOMOTIVĂ	38	CLACA	133
GEAMGIUL	40	BOCITOAREA	138
NAVETIȘTII	43	MĂRITAT? MĂRITAT!	142
PE LIVEZI	47	COPRIN	148
ÎNCREDEREA	51	VISUL	158
MÂNDRIA	54	REVOLTA	168
A LU` BĂLOI	60	STANCA	171
BIETUL PLUTONIER CRONCANU	63	SĂNĂTATE MAXIMĂ!	179
CU OILE-N SALCÂM...	68	PĂMÂNT DIN OS DOMNESC	183
DUEL AIUREA	71	GEANTA DE NUNTĂ	197
CALENDAR PĂGÂN	75	PĂRUL DOMNESC	202
INIMĂ DE MAMĂ.	79		
CAPRA CU BALAMALE	81	PROZĂ SCURTĂ CU BĂTAIE LUNGĂ	204

O LUME PIERDUTĂ,
O LUME REGĂSITĂ

Încă de la prima carte de proză (**Mersul pe jos**, editura Militară, 1982) Viorel Domenico a dovedit un atașament remarcabil față de locul nașterii, unele din toposurile prezente în volumul de povestiri ostășești aparținând Brezei și împrejurimilor sale. La fel, o bogată onomastică, specifică zonei era folosită cât se poate de adecvat în configurarea personajelor. Cred că dintre autorii pe care i-a trimis în lume acest colț de țară, Viorel Domenico este cel mai implicat în dezvoltarea germinațiilor specifice unui spațiu restrâns ca întindere geografică, dar copleșitor prin implicațiile sale spirituale. Și nu doar spirituale, desigur.

Cercetător neobosit al izvoarelor documentare privitoare la istoria orașului prahovean de care îl leagă nu doar amintiri, ci și sentimente puternice, Viorel Domenico este autorul unor lucrări-țintă privind evoluția istorică a așezării. Amintesc aici albumul monografic **Breaza 500** editat cu prilejul sărbătoririi jumătății de mileniu scursă de la prima atestare a localității (2003) și

biografia reconstituită a unuia dintre gospodarii de seamă de aici, (**Glim. Generalul Ion Manolescu** (2003). Artizan și susținător al proiectului Caselor Naționale, acest fiu al Brezei este și personajul central al unei sinteze istorice intitulată **Unirea de după Unire prin Casele Naționale** (2019).

Istoric al filmului militar, autor al unei incitante **Istorii secrete a filmului românesc** vizând contribuția armatei române la dezvoltarea școlii cinematografice naționale, dar și a unor „revizitări” ale operei unor pionieri sau maeștri ai artei noastre cinematografice, de la primul cronicar cinematografic, recunoscut ca atare în persoana lui Claymoor (pseudonimul lui Mișu Văcărescu) până la extraordinarul regizor de film Jean Georgescu, Viorel Domenico este totodată unul dintre cei mai autorizați investigatori ai Revoluției Române din decembrie 1989. Între cărțile sale dedicate acestui controversat eveniment istoric, la a cărui limpezire a contribuit cu onestitate se află **După execuție a nins** (2011), **Ceaușescu la Târgoviște** (2014), **Revoluția de gips** (2011) **De cealaltă parte a baricadei** (2012), **Comandoul de partid și de stat Timișoara** (2014).

Recent, vechiul meu prieten și confrate mi-a încredințat manuscrisul unei noi cărți de proză. M-am bucurat să constat că preocupările sale sistematice din domeniul istoriei noastre recente nu au eclipsat scriitorul sensibil și plin de modestie pe care-l știam. **Povești din strada Putna** ni-l dezvăluie la fel de atașat, ca acum patru decenii când pășea cu dreptul în lumea mirifică a literaturii, de locul de baștină, restrâns la dimensiunea unei străzi ori a unui mic cartier.

În literaturile lumii există multe pagini consacrate unei străzi anume. În copilărie citeam cu plăcere despre

Băieții de pe strada Pál în cartea lui Ferenc Molnár sau despre cei de pe **Strada Mezinului**, descriși de Lev Kassil. Pentru a nu mai vorbi de extraordinara **Ulița copilăriei** (Ionel Teodoreanu) ori, mai nou, de ulița Armenescă a Bacăului evocată de regretatul meu prieten și coleg Paul Grigoriu în **Anatomia unei străzi**. Mai este și „**Ulița piperului sălbatic**”, descrisă de scriitorul grec Dimos Rendis.

Cu atât mai abitir am fost atras de aceste **Povești din strada Putna**, cu cât eu însumi mi-am trăit copilăria cam în același segment temporal cu autorul lor și nu prea departe de locul faptelor descrise cu un condei sensibil și inspirat. De altfel, lectura privilegiată a acestei cărți viitoare m-a întors în timpul studenției când descopeream în psiho-critica lui Charles Mauron, fost profesor al Universității Aix-en-Provence rolul esențial al „imaginilor formative” în opera diversilor autori. Titlul uneia din cărțile sale **Des métaphores obsédantes au mythe personnel** (*De la metaforele obsedante la mitul personal*) sintetizează practic procesul de dezvăluire a universului creator pornindu-se de la zestrea primară a autorului, oferită de un spațiu geografic anume, merit să-i favorizeze evoluția.

Fără a încerca psihanaliza noilor pagini literare ale lui Viorel Domenico nu pot să le extrag din *fantasma* pe care doctorul Freud o înțelesese cândva ca suport al imaginației, oferind realitatea psihică a subiectului. Epoca descrisă este una a privațiunilor postbelice dintr-o Românie nu numai sărmană dar și expusă unor experimente sociale traumatizante. Oamenii din Breaza înfățișați în carte mai păstrează vie amintirea războiului, prin cei mobilizați în cele două campanii din Răsărit și din Apus, iau parte la munca de pe noile șantiere ori la cea

din fabricile de pe Valea Prahovei. Mulți rămân însă legați de gospodărie și-și asigură traiul din creșterea vitelor, luând parte la expedițiile de cosit în livezile din jur.

Toată această vibrație a vieții, cu greutatea dar și cu poezia ei secretă este surprinsă de copilul-narator care dorește să afle totul despre „dinamica viului” din preajmă. Trage cu urechea la discuțiile femeilor adunate la poartă, trage cu ochiul la faptele bărbaților din jur, vecini sau necunoscuți trecând zilnic pe drumul ce duce la gară în tăria nopții, cu feștile în mâini spre a-și lumina calea.

O poveste precum cea intitulată *Navetiștii* rămâne o pagină răscolitoare în timp, amintind de talentul de reporter al lui Geo Bogza în descrierea zonei petrolifere a Prahovei. Lumea aceasta nu mai există de mult. Au dispărut între timp colegii de clasă, a dispărut de mult și doamna învățătoare Frosa Angelescu, femeie aprigă și loială bărbatului său întors din prizonieratul sovietic după mulți ani de captivitate. Au murit cei ce dădeau semnalul marilor sărbători precum geamgiul nefericit de soartă, purtând pe umerii săi cămașa de sticlă așteptată de localnici, s-au dus și „mecanicul de locomotivă” și „bietul plutonier Croncanu” și cel priceput „la cules de vrăbii”...

A rămas din fericire, vorba lui Mario Vargas Llosa, povestașul, cel care știe să dea aură mitică unor fapte mărunte de cândva, care de-a lungul anilor, a deceniilor chiar, au fost păstrate în amintire și-n inimă pentru a fi restituite într-un târziu celor de-acum.

Viorel Domenico face parte dintr-o familie de brezeni cu rădăcini meridionale, un străbunic al său pogorând în proaspătul Regat al României de pe Valea Piavei, din Friuli, regiune de nord a Italiei. Povestea familiei încheie de altfel salba de povești de pe strada Putna, oferindu-ne arborele genealogic de care scriitorul nu poate să

nu fie mândru. Căci el exprimă valorile morale ale unui neam rămuros, înzestrat cu daruri felurite, între care, iată, cel al istorisirii se arată de la primele rânduri ale cărții scrisă cu dragoste infinită de un hărăzit descendent.

TITUS VIJEU

— Pleacă de aici, zgâtie, du-te și ștergeți mucii! Vorbele noastre nu-s de nasul tău!..

La banca de la poartă, pe prispă, la pârleaz sau peste gard, când se așezau la taifas și povești, femeile vorbeau mai mult în șoaptă, prin gesticulații și semne, doar între ele. Dacă trecea cineva pe drum sau prin curte, se muțeau, schimbau vorba sau se făceau că au împreună o treabă.

Or, pentru noi, copiii, să tragi cu urechea, să auzi ce se zice, de ce își tot dau din mâini femeile, de ce își vorbesc mai mult la ureche era un mister de necuprins. Dar ne zburătureau și ne alergau prin curte cu bățul, ca pe găini, să nu auzim noi ce-i între ele.

Această grijă a lor, această fereală, această interdicție de participare la discuțiile celor mari, ne întărâta și ne înfierbânta peste măsură.

Ne mai doseam pe după colțuri și șoproane, prin bălării și mărăcinișuri, cât mai aproape de sporovăială... Nu auzeam nimic, dar trăiam satisfacția încercării, a spionajului. În asemenea momente, grija de a nu fi prinși era mai mare decât dorința de a auzi discuțiile ălor mari.

Femeile nu-și ridicau poalele în cap, nu vorbeau pornografic, nu se certau, iar bărbații nu se înjurau, discutau și ei de-ale lor, ca oamenii, dar regula era sfântă: copiii n-au ce căuta și nu cască gura, nu ciulesc urechile la ce-or vorbi părinții, vecinii sau neamurile.

Și cu cât eram mai des îndepărtați sau feriți de asemenea întâmplări, cu atât curiozitatea noastră creștea și abia așteptam să creștem mari, să fim ca ei, să fim primiți în rândul lor, să aflăm ce ascund vorbele lor, ce poate fi atât de periculos, de strident de nu ne putem apropia de ei.

Într-o dimineață, mama era prinsă într-o discuție cu coana Viorica, la poartă, iar eu m-am strecurat, fără să fiu văzut, spre ele. Tip-til, tip-til. Vecina, însă, m-a dibuit. Iar mama, furioasă, ca să mă pedepsească, m-a trimis la brutărie să iau pâinea la zi... Mi-a dat banii, cartela și traista.

Acolo... Coadă mare și lungă, lume multă. Femei și bărbați, oameni în toată firea tot molfaiau la cuvinte și povești, cu gura mare, fără să se ferească de mine, fără să mă scoată din rând...

Ăia din față vorbeau de una, cei din spate de alta, iar eu nu știam încotro să îmi ciulesc urechile. Și vorbeau oamenii, tot vorbeau și cu șirul vorbelor, coada dinaintea mea se subția și se apropia de tețghea; iar eu nu înțelegeam mare lucru, eram încurcat, auzeam de nunți și botezuri, de popi și cuscii, de oi și capre, de cositul ierbii și, așa nelămurit, când am ajuns aproape de brutar am ieșit din rând și m-am întors la coada cozii. Altă lume, alte vorbe, alte povești. Și tot așa, de vreo două ori, până s-a destrămat coada, iar eu am rămas cu buza umflată.

La întoarcerea acasă, fără pâine, mama n-a țipat la mine și nu m-a beștelit pe cât meritam. M-a luat pe șoptite, delicat, așa cum făcea cu vecinele și... m-a tras de urechi. Dar să nu mă doară...

Gârteanu era unchiul lui Neluțu, unul urât și pleșuv, slab și înalt cât o prăjină, cu gâtul lung și capul mic. Era țigănos și repezit în toate, în vorbe și mișcări. Duhnea a butoi și mahoarcă.

Venea pe-acasă cam o dată pe lună, că lucra pe șantier; era linior, adică întindea cabluri pe stâlpii de înaltă tensiune.

Stătea cu una, Silvia, asistentă la spitalul din Câmpina, de care se îndrăgostise maică-sa, când căzuse bolnavă la pat și i-o băgase pe gât. Și asta venise în casa lui Gârteanu cu un copil după ea, pricăjit rău și cum bâlbâit. Gagică Tâmpescu îl chema și era nedezipit de grupul fraților de cruce. Se ținea de șleahță, ca musca de botul vacii, chiar dacă nu îl băgam în seamă.

Pe atunci, necazul cel mare al gospodarilor era vulpea. Mereu dădea iama printre găini și mereu se plâneau femeile că le dispar orătăniile.

Și ce ne-am zis noi, haiducii străzii?! Să ne ajutăm părinții și vecinii, să-i scăpăm de vulpe. Zis și făcut! Echipați corespunzător cu băte și chibrituri, cu sac în care să încapă vulpea, dar și cu multă voință - cum învățasem la școală că erau vânătorii de partizani din munți - ne-am pomenit la

Vâjietoare. O ruptură stâncoasă, un loc între două prăpăstii, nu departe de casele noastre, printre care cădea apa vâlceleii în cascadă cu un zgomot săcâitor, de toarcere continuă, care se auzea ca o vâjâială în surdină.

Era însă și un loc de vedenii și pericole, de șerpi. Tocmai de aceea fusese ales de noi ca să îl frecventăm adesea, mai ales când aveam nevoie să simțim frică și să ne punem la încercare curajul. Acolo, văzusem goluri printre stânci, posibile vizuini la vrăjitoare. Am scotocit noi ce am scotocit, cu bețe și prăjini împinse în gura scorburii, am făcut gălăgie și am aruncat cu pietre, dar ne-am lăsat păgubași.

Apoi, am plecat hai-hui prin grădini, am mâncat corcodușe coapte și mere verzi., că eram și noi furăcioși, nici vorbă.

În drumul spre casă, însă, ce ne-am zis: "Hai să ne facem c-am prins vulpea" și am căzut cu toții de acord să îl băgăm pe Gagică în sac și să-l căram în spinare până la poarta lui Neluțu, de unde plecasem...

Băgat în seamă, ăla mic și bâlbâit, simțind că are un rol de jucat în gașca noastră, s-a supus fără crâcnire.

Ajunși la destinație, am lăsat sacul legat la gură în mijlocul drumului și am fugit care-încotro să anunțăm isprava.

Prinsesem vulpea!

În acest timp, simțindu-ne lipsa și fuga de lângă el, părăsit cum era și sechestrat în găoacea sacului, Gagică s-a speriat și a început să urle de mama focului, să se miorläie și să scâncească, să se zbată zdravăn, să rupă sforile legăturii care îl sufoca. Astfel, se tot rostogoli până a ajuns blocat în șanțul de la marginea drumului. Și urlă ca ieșit din minți, nu ca un copil, și cu glasul deformat de spaimă, animalică parcă, ca din gură de șarpe: un strigăt de disperare, care te înfiora. Ca un horcăit de fiară sălbatică prinsă în lesă.

Noi nu auzeam asta, nu știam asta, aveam altă treabă: să ne fâlim că am scăpat satul de vulpe.